

Kes on mängijad? Tootja, tarbija, suurema ohuallika valdaja jm subjektid

Dr. iur. Karin Sein

Tartu Ülikooli tsiviilõiguse professor, eraõiguse osakonna juhataja asetäitja

Ühelt poolt tundub, et tarbijad ostavad nutitooteid samamoodi nagu tavatooteid ja tarbivad digiteenuseid samamoodi nagu tavateenuseid. Siiski on toimumas oluline areng, mis omab tähendust ka tsiviilõigusliku vastutuse aspektist. Järjest enam tulevad tavaliste tarbekaupade asemele või lisaks turule nõ nutitooted, kus toote täielikuks funktsionaalsuseks on vajalik mõni digitaalne teenus - nutikad autod, kellad, fitness-trackerid, mänguasjad ja isegi hambaharjad. Tehnoloogilise arengu tõttu on müügilepingukeskne lepinguõigus muutumas üha enam teenuse osutamise lepingu keskseks lepinguõiguseks. Sellega seoses on märkimisväärselt kasvamas ja ka muutumas tootja roll. Ühtlasi muutub ka meie arusaam omandist: kui seni tähendas omand, et ma sain faktiliselt otsustada mulle kuuluva asja üle, siis nutitoodet saan ma päriselt kasutada ainult siis, kui mul on kehtiv litsentsileping mõne tehnoloogiafirmaga, kellel on ühtlasi võimalik ka minu omand üle interneti sisuliselt „välja lülitada“.

Kuidas need arengud mõjutavad lepingulist vastutust, eriti olukorras, kus nutiasja toimimiseks vajaliku digitaalse teenuse pakkuja ei ole mitte asja müüja, vaid sageli hoopis (väljaspool Euroopa Liitu asuv) tootja või hoopis mõni tehnoloogiahiid? Kas automüüja peaks vastutama selle eest, et auto tootja teeks auto tarkvara ja navigatsioonikaartide uuendusi? Kas lemmiklooma digitaalse jälgimisseade või fitness-käevõrude müüja ehk tavaline elektroonika- või lemmikloomapood Tallinnas peaks vastutama selle eest, et selle USA tootja poolt arendatud digividina kasutamiseks vajalik äpp toimi? Ja kui uuendusi ei tule või äpp ei toimi, siis kas ma saan mulle nutika eseme müünud Eesti poelt vähemalt osa raha tagasi?

Euroopa Liidu tarbijalepinguõigus seda täna ei reguleeri ja sellekohaseid norme ei näe ette ka Euroopa Komisjoni poolt esitatud uue tarbijalemüügidirektiivi ja digitaalse sisu lepingute direktiivi eelnõud. Kas ja kuidas lahendada seda olukorda Eesti õiguse järgi? VÕS § 97 ehk lepinguliste kohustuste vahekorra muutumine? VÕS §-s 414 sisalduv seotud lepingute regulatsioon analoogia alusel? Ja kas vastus peaks sõltuma sellest, kas tootja ja edasimüüja kuuluvad ühte kontserni või mitte? Need on õiguslikud küsimused, mis juba täna, aga kindlasti homme puudutavad meid kõiki ja millele tuleb EL regulatsiooni puudumisel Eesti-siseselt vastus leida.

Kas me peaksime (selle asemel?) tegelema tehisintellekti/robotite reguleerimisega? Kas meil on vaja luua kinnistusraamatusarnane robotite register ja anda robotitele

(osaline) õigusvõime selleks, et leida õigusdogmaatilisel puhas lahendus intelligentse külmkapi poolt piima tellimise jaoks? Kas me ei riski kiirustamisest tingitud uute probleemide tekitamisega (küsigem kasvõi, millise riigi õiguse järgi tuleb otsustada, kas mingil robotil või tehisintellektil on õigusvõime?). Ja kuidas ületada üht kõige suuremat tehnoloogia arengu ja tsiviilõigusliku vastutusega seonduvat probleemi – põhjusliku seose tuvastamist – olukorras, kus masinad on mingi hetk targemad kui meie? Kui masinõppel põhinev tehisintellekt suutis juba 2016 luua krüpteerimisalgoritmi, mille kohta mitte keegi ei tea, kuidas see töötab?